

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 11.

V Ljubljani 15. junija 1888.

Letnik 1.

Katera sadna plemena in katere vrste izmed njih naj pomnožujemo.

Spisal Rihard Dolenc.

II.

Vipavci in Vremei naj bi pa ne imeli le posameznih mareličnih drevesec, temveč več skupne nasade, in sicer na vetrni legi v zemlji, katero naj čez in čez kakor vinograd globoko prekopljejo. Kaj dobre vrste marelične so: Najzgodnejša šio marelica, nekoliko poznejša klosterneuburška in bolj pozna, debela, navadna vipavska marelica ali omrlin. Poslednja je za veliko kupčijo še največ vredna. Vse druge vrste, in naj imajo še tako lepa imena, niso prav nič boljše od navedenih, ali pa so še slabše.

Za Vipavsko in Vremensko dolino priporočena je tudi breskev. Breskev je v sadni trgovini tudi zelo cenjena, ako pride zgodaj na prodaj, poznejše vrste pa so malo ali pa nič cenjene. Zgodnje vrste breskev so: Najzgodnejša Lujiza, urhovka, magdalenka in kraljica Sofija. Imenovane vrste so platenice (po dolenski kalanke), a niso kostenice (po dolenski durancije). Za kostenico ne marajo v veliki sadni kupčiji proti severu na pr. v Gradei, na Dunaji itd., zato nimajo tam cene. Najzgodnejša Lujiza je popolnoma zrela tako mehka, da je ni prevažati. Urhovka ima pa to slabo lastnost, da je nje plod na solnčni strani že popolnoma dozorel, kadar je na senčni strani še čisto trd. Na Goriškem, t. j. okolo Dornberga in Rihenberga pa imajo razen navedenih vrst še druge, menda s Francoskega vpeljane. Kaj prav bi bilo, če bi kedaj, kadar so breskve zrele, katera kmetijska družba, bodisi kranjska v Vipavi ali pa goriška kje na Goriškem, razstavila breskve. Tako bi izpoznali vrste, katere bi lahko za nasaditev priporočali, in uspeh razstave bi bil gotovo toliko vreden, kolikor bi njena prireditelj stala.

Za imenovane kraje priporočena sadna vrsta je rinklo, raben je pa le beli ali zeleni rinklo, višnjavi ima malo cene. Rinklo niso toliko sveži za užitek, kolikor vkuhani, zato pa ne smejo na trg hoditi popolnoma zreli, ampak še prav zeleni.

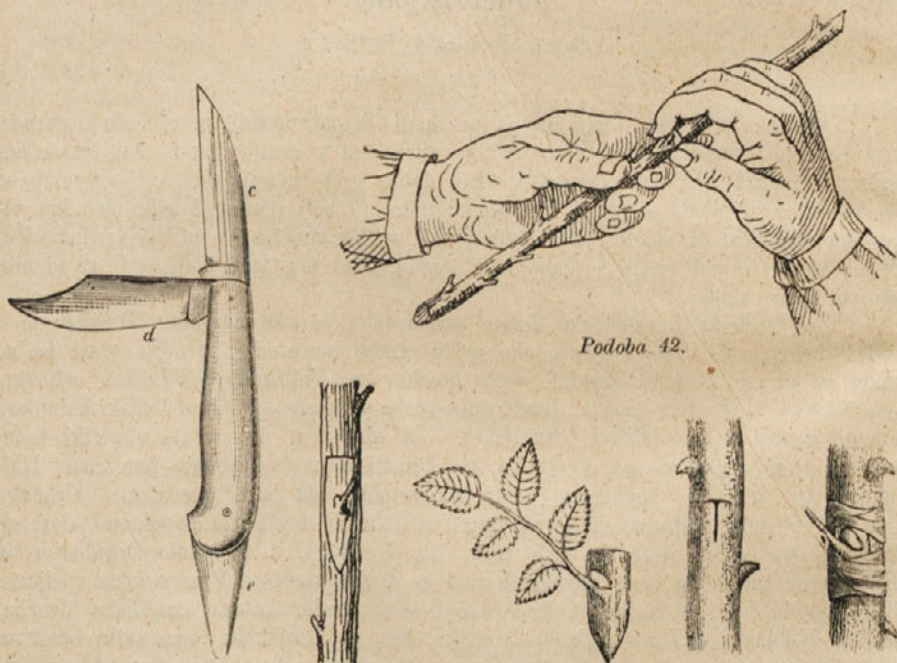
Vzlic temu, da so omenjena sadna plemena za Vipavsko in Vremensko dolino velike važnosti, vender so zelo zanemarjena. V Vremenski dolini vsega tega skoraj nič ni. To napako bi morali popraviti šolski vrti v Vremenski dolini.

Jabolka so za Vipavsko dolino kaj majhnega pomena, tam je podnebje pregorko in presuho. V kupčiji imajo vrednost le zimska jabolka, v Vipavski dolini zore pa že zgodaj jeseni, tako je na pr. zimska zlata parmena v Vipavi precej zgodnja vrsta. Gospod Fr. Kavčič v Šent Vidu nad Vipavo je naredil poskušnjo

z modenskim jabolkom (pomo di Modena), a je našel, da prične ta vrsta roditi šele čez 12 let in da res pozno zori, a daje za kupčijo malovredna, drobna jabolka. Pisatelj teh vrstic je v Vipavski dolini poskusil tirolski rožmarinček. A tudi ta poskušnja se ni obnesla. Priporočam torej, naj Vipavci ne sade za veliko trgovino jablan, ker uspeha ne bodo imeli. Bolje se v Vremski dolini sponašajo jabolka.

Požlahtnjevanje rož.

Junija meseca se prične čas za požlahtnjevanje rož in sicer z okulovanjem na živo oko. To požlahtnjevanje je zelo priljubljeno, ker poganjek iz vdejanega popka cvete še tisto leto. V podlogo rabi divja roža ali šipek, za cepič pa oko (popček) od tisto leto vzraslega poganjka, ki je uže nekoliko olesenel, in se mu lubad rada lušči. Najboljša so sredi poganjkov ležeča očesa, vrhnja pa niso za nič, ker še niso dozorela. Poganjek, ki bode rabil v cepljenje, odreže se malo pred porabo, listje

Podoba 40.

Podoba 41.

Podoba 43.

Podoba 44.

Podoba 45.

se mu poreže, in ostanejo naj le preko 1^c/_m dolgi listni peclji. Ako tako pripravljenega cepiča ne utegneš precej porabiti, zavij ga v mokro ruto ali v moker mah.

Oko za okulovanje dobiš tako: Naredi z rezilnikom za okulovanje (glej b na podobi 40.) pol centimetra nad očesom, ki ti bo rabilo, skozi lubad zarezo, ki naj bode za pičlo polovico cepičevega obsega dolga. Potlej naredi z istim rezilnikom na desni in na levi strani očesa po dve zarezi. S temi tremi zarezami je okoli očesa obrisana podoba ščita (glej podobo 41.). Sedaj vzemi, kakor kaže podoba 42., cepič v desno roko, s palcem in kazalcem leve roke pa skusi okrog in okrog zarezano oko odkrhniti. Ako se ti je to posrečilo, vzemi dobljeni ščitek (podoba 43.) ter ga poglej, če ima zadi pod očesom tudi tako zvani vegetacijski stožec (Vegetationskegel). To je silno majhen košček lesa, ki polni luknjico pod

očesom. Ako je pa pod odkrhnjenim očesom ta luknjica ostala prazna, tedaj pa ni oko za nič. Ščitku (podoba 43.) moraš seveda okrajšati list, da ima le kak centimeter dolg pecelj.

Podloge za okulovanje ni treba posebno pripravljati; bodi takšna, kakeršna je vzrasla do tistega časa. Pričeti je precej z vdevanjem očesa. Da oko vdeneš, naredi podlogi tam, kje jo misliš požlahtniti, v lubad zarezo v podobi črke T (glej podobo 44.). Kadar si uže odkrhnil oko in pripravil podlogo, prični vdevati oko. V ta namen odluči ob voglih zareze na podlogi nekoliko lubadi, in sicer z roženim rezilnikom za okulovanje (glej c na podobi 40.) ter vtakni oko za kožo, kakor kaže podoba 45. Po okulaciji poveži odkrtno lubad z rafijevim ličjem ali pa z debelo volneno nitko, kakeršne predejo doma iz ovčje volne (glej podobo 45.). Rana se ne sme zamazati. Čez kakih 14 dni poglej okulovano rožo. Očesa, katerim so peclji odpadli ali katerim odskočijo precej, če se nekoliko pomajejo, tista so se prijala: očesa pa, katerih se peclji trdo drže, niso se prijala. Divjake s takim očesom okuluj še enkrat, ako je še čas, nekoliko više, drugače pa počakaj, da jih okuluješ meseca septembra na speče oko. Ako se ti je okulovanje sponeslo, odreži en prst nad vdejanim očesom vso podlogo. Če okuluješ na speče oko jeseni, odreži divjak (podlogo) nad vdejanim očesom šele prihodnjo spomlad.

Še nekaj o šolskih vrtih.

I.

„Kaj je najpotrebnejše?“ in „kaj je še potrebno“ — napisa sta člankoma v „Vrtnarji“ št. 7. in 10. t. l., v katerih prijavljata gosp. kolegi J. Žirovnik in J. Gantar svoje misli in izkušnje glede šolskih vrtov. Blagovolite, gospod urednik, da objavim tudi jaz svoje izkušnje in delovanje svoje v teh rečeh, oziroma, kako obdelujemo uspešno šolski vrt Dolenje-Logaški in učimo šolsko mladino kmetijstva zlasti pa sadjarstva.

Težavna dela, kakor prekopavanje, gnojenje in okopavanje, opravlja pod mojim nadzorstvom večš delavec, katerega plačuje krajni šolski svet (povprečno iznašajo ti stroški do 12 gld. na leto). Ta delavec pikira tudi v pričo mene in učenecv divjake, vsaja požlahtnjena drevesca in prerezuje jim o svojem času niti, in to jesen bode začel izkopavati dorasla drevesca ter jih posajati na stalno mesto — v drevorede ob javnih potih in cestah šolskega okoliša Dolenje-Logaškega, kakor je sklenil krajni šolski svet, in prva leta jih bode tudi oskrboval.

Laža dela, kakor pletev, penciranje, sejanje in zalivanje opravljamo z učenci.

Požlahtnjevanje sadnega drevja je, kakor vsako ročno delo, spretnost, kateri se s samim gledanjem in poslušanjem nihče ne privadi. Izkušnja nas uči, da se učenec, brez vaje ne nauči pisati, da nobeden, še tako spreten in sloveč rokodelc ni in ne bo izobrazil s samo teorijo učenca v svojem obrtu, ter da tudi učitelj, naj si bode sam še tako dober sadjar in vrtnar, ne more brez praktičnih vaj navaditi učencev požlahtnjevati, vzgajati in umno oskrbovati sadnega drevja. Ker pa ni brez dobro priučene spretnosti pravega, ugodnega uspeha pri vsem delu, treba je mnogo praktičnih poskusov, treba, da otroci sami požlahtnjujejo in oskrbujejo drevesa.

To se pri nas tako godi. Kadar se začno otroci učiti požlahtnjevati, privadijo se tega dela poprej z mladikami vrbovimi, leskovimi, trnovimi i. dr., in kadar se popolnoma nauče te spretnosti, potem požlahtnjujejo tudi drevesca. Teh drevesec pa nikdar ne vsadimo v šolsko drevesnico, ampak podarimo jih dotičnim otrokom,

da jih neso domov in tam kje vsade in pozneje oskrbujejo po vodilih, kakeršna dobivajo v šoli. Za šolsko drevesnico (400 drevesec) požlahtnujem sam vsa drevesca v pričo učencev, olajšujoč si to delo s tem, da mi nekateri otroci prirezujejo (čelijo) divjake, nekateri zamazujejo rane z mazilom, nekateri pa požlahtnjena drevesca zakopujejo v zemljo. Marcija ali aprila meseca dobi vsak kmetijstva se učeči deček po dve drevesci (hruš. ali jabol. divjaka) in cepičev poleg pripravljene cepilne smole in pravega, dobrega cepilnega orodja: škarje, nož, bombaža i. d. ter mora v pričo mene ti drevesci požlahtniti, korenine po navodu prikrajšati ter potem na pripravljeni lehi izkopati jamo — in vsaditi drevesci. K vsakemu drevescu — ki pa sta dotičnega dečka — napravim imensko tablico. Ta drevesca vzgojujejo otroci vedno pod mojim nadzorstvom in vso sami. Tako pa ravnam zato, ker sem prepričan:

- 1.) da se s samo teorijo ne doseže prav nič;
- 2.) da se pod mojim nadzorstvom navadi deček praktično vzgojevati drevje od sejanja do presajanja na stalno mesto;
- 3.) da se na ta način tudi bolj leni učenci potrudijo to delo prav opraviti, oziroma priučiti se tem spretnostim, ker jih ob enem nadzorujejo tudi součenci njihovi;
- 4.) da se te prekoristne panoge kmetijstva priuče tudi otroci onih ubožnih staršev, kateri nimajo nikakeršnega posestva, pa ne morejo doma zasaditi v šoli dobljenih drevesec;
- 5.) da se zabrani starejšim bratom, staršem, tudi poslom, kateri nimajo o sadjarstvu niti začetnega znanja, da vsled nevednosti ne ukončajo drevesca z nepravilne vzgojo;
- 6.) da se požlahtnjuje in obrezuje z dobrim orodjem in z drugo potrebno opravo, česar pa otroci navadno nimajo;
- 7.) ker vem, da otrok bolj ljubi in spoštuje to, kar je sam — morebiti s trudom naredil, in vsled tega
- 8.) gre rad tudi še na šolski vrt po šolskem nauku;
- 9.) prepričam se lahko, so se li otroci v resnici naučili požlahtnjovati, vzgojevati in oskrbovati drevesca, in da morem vsako nepravilnost takoj odstraniti, ko jo zapazim pri tem ali onem učenci.

Kolikor več praktičnih vaj bodo otroci imeli pri kmetijskem pouku, oziroma pri svojih drevescih na šolskem vrtu, toliko bolje se bodo priučili vsem spretnostim, katere so potrebne pri pravilni požlahtnitvi in vzgoji drevesec.

V. Ribnikar.

Raznotere vrtnarske reči.

Sredstvo zoper črve (gliste) po cvetličnih loncih. Vsak, ki vzgaja cvetlice po loncih, ve, kako so nadležni in tudi nagnusni črvi ali, kakor jih po nekaterih krajih imenujejo, gliste. Prav dobro sredstvo proti tem nadležnežem je to le: 125 gramov ženofove moke vsepe se v veliko škropilnico ter dobro premeša. Ko je zmes dobro uro stala, polijemo ž njo cvetlice po loncih; vsled tega prilezejo črvi prav kmalu na površje, kjer jih lahko uničimo.

Z jagodami zasajene grede priporočajo potresti kake 3 $\frac{1}{2}$ na debelo s predivnim pezdirjem. Pezdirje se jagod ne prime in zavira, da se ob mokrem vremenu ne omažejo s prstjo. Pezdirje pa brani tudi polžem na gredo, kar je veliko vredno, ker polži so jagodam zelo škodljivi.

Založba c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Odgovorni urednik Gustav Pirc.

Tisk J. Blaznikovih naslednikov.